

3. Терлюк І. “Держава” і “державність”: до проблеми теоретико-правового та історикоправового змісту понять в контексті українського (національного) державотворення. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. 2021. № 1 (29). С. 17-28. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23521/5.pdf>

4. Маринець Надія, Мараєва Уляна, Побережець Ганна. Патріотичний дух українців як шлях до перемоги. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 44, с. 77–83. *Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 44, P. 77–83.*

Побережець Ганна – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

Прогонюк Катерина – здобувачка вищої освіти спеціальності D3 Менеджмент, Миколаївський національний аграрний університет

ПІДОЗРІЛІ ПОЛІТИЧНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ РЕВОЛЮЦІЇ В УКРАЇНІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Розглянуто політичні та національні революційні процеси в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст., які в умовах імперського контролю сприймалися як підозрілі та небезпечні для існуючих режимів. Проаналізовано причини посилення національного руху, формування перших українських політичних партій і зростання національної самосвідомості. З’ясовано, що ці революційні події стали важливим етапом становлення модерної української нації та передумовою подальших державотворчих процесів у ХХ ст. Прослідковано еволюцію українського національного руху, починаючи від культурно-просвітницьких ініціатив і діяльності наукових та літературних товариств до переходу до організованої політичної боротьби. Особливу увагу приділено формуванню перших українських політичних партій, які стали важливою інституційною основою модерної національної ідентичності та політичної активності. Досліджено вплив загальноєвропейських тенденцій – лібералізації, поширення соціалістичних і національно-визвольних ідей – на українське суспільство та його прагнення до самовизначення. Показано, що зростання освіченості, розвиток преси, підвищення соціальної мобільності та посилення боротьби за культурні права сприяли пробудженню широких верств населення й формуванню нової хвилі української політичної думки.

Вивчення політичних і національних революційних процесів кінця ХІХ – початку ХХ ст. є надзвичайно важливим для розуміння становлення української національної свідомості та формування основ державності. Саме

у цей період відбувалося пробудження українського суспільства, зростання його політичної активності та усвідомлення власної ідентичності в умовах імперського гніту.

Імперські влади – як російська, так і Австро-Угорська – сприймали будь-які прояви українського національного життя, культурні ініціативи чи політичні вимоги як підозрілі й небезпечні, адже вони загрожували цілісності імперій та панівним асиміляційним політикам. Заборона української мови, цензура друкованих видань, переслідування діячів культури та політики – усе це було спрямовано на придушення національного руху, який імперські уряди розцінювали як потенційну «загрозу сепаратизму».

За роки існування сучасної Української держави поняття **«Українська революція»** стало не лише історичним терміном, а й важливою складовою колективної пам'яті. У сучасній історіографії цей період (1917–1921 рр.) розглядається як логічне продовження політичних і національних процесів попередніх десятиліть, що інтегрувалися у спільну боротьбу українського народу за відновлення та утвердження власної державності [1, с. 6].

Метою роботи є аналіз політичних і національних революційних процесів в Україні кінця ХІХ – початку ХХ ст., як ключових чинників формування української національної свідомості та державності.

Цікаво, що поняття «Українська революція» з'явилося безпосередньо завдяки учасникам подій початку ХХ ст. Відомим діячам свого часу: Михайло Грушевський, Володимир Винниченко, Симон Петлюра, Дмитро Дорошенко та інші діячі доби – активно використовували цей термін у своїх працях, підкреслюючи національний характер боротьби українського народу за власну державність.

У радянський період, це визначення було свідомо вилучене з історичного дискурсу. Радянська історіографія замінила його термінами «Велика Жовтнева соціалістична революція» та «Громадянська війна», трактуючи українські визвольні змагання як «контрреволюційні» чи «буржуазно-націоналістичні» прояви, що не відповідали «генеральній лінії партії» [2].

Попри це, **українські історики у еміграції** продовжували дослідження Української революції 1917–1921 рр., зберігаючи історичну правду про події та їх учасників. Після здобуття незалежності **науковці в Україні** відновили цю традицію, розширивши її сучасним науковим аналізом і новими підходами до осмислення революційних процесів.

Український визвольний рух кінця ХІХ – початку ХХ ст. зароджувався в умовах **посилення національного та політичного гноблення** з боку Російської та Австро-Угорської імперій. У Російській імперії діяла **свідома політика русифікації**, спрямована на знищення української ідентичності. Зокрема, **Валуєвський циркуляр (1863 р.)** та **Емський указ (1876 р.)** забороняли друк, викладання та навіть публічне використання української мови. Український народ позбавляли можливості відкрито розвивати власну культуру, освіту та історичну пам'ять.

Попри це, наприкінці XIX ст. активізувалася діяльність культурно-просвітницьких організацій, таких як «Просвіта» (заснована у Львові 1868 р.) та Наукове товариство імені Шевченка (НТШ). Ці інституції стали осередками національного пробудження, сприяючи розвитку освіти, науки, видавничої справи та поширенню ідей української державності.

Саме у такій атмосфері боротьби за збереження мови, культури та історичної пам'яті сформувалися перші політичні партії, національні організації та ідеї самостійності. Це створило передумови для революційних подій 1917–1921 рр., коли визвольний рух переріс у боротьбу за створення власної держави.

Українські політичні партії, що виникли на початку XX ст., стали вирішальним чинником у процесі національного самоусвідомлення українців і перетворення національного руху на організовану політичну силу. Вони сприяли формуванню політичної культури, структуризації суспільства та визначенню стратегічних напрямів боротьби за національні права і державність [3].

Революційна українська партія (РУП), заснована 1900 р. у Харкові, була першою політичною організацією Наддніпрянської України. Її засновники – Дмитро Антонович, Микола Міхновський, Левко Мацієвич та ін. – прагнули поєднати ідеї соціального визволення з боротьбою за національну незалежність. **Українська національно-демократична партія (УНДП)**, створена 1899 р. у Галичині, об'єднала інтелігенцію та ліберально налаштовані кола українського суспільства. Її діяльність зосереджувалася на захисті прав українців у межах Австро-Угорської монархії, розвитку освіти, культури, національної преси. УНДП поєднувала ідеї демократизму, парламентаризму та культурного відродження з вимогою політичної автономії українських земель, що поступово еволюціонувала в ідею державної незалежності. **Українська соціал-демократична робітничка партія (УСДРП)**, утворена 1905 р. після розколу в РУП, стала виразником інтересів робітництва й інтелігенції. Її лідери - Володимир Винниченко, Симон Петлюра та інші – поєднували соціалістичні засади з національними ідеалами. Партія виступала за демократичні свободи, соціальну справедливість і політичну самостійність України, розглядаючи національне визволення як невід'ємну складову соціального прогресу.

Таким чином, українські політичні партії початку XX ст. стали важливими каталізаторами політичної активності та національної самоорганізації. Їм вдалося органічно поєднати соціалістичні й ліберально-демократичні ідеї з національно-визвольними прагненнями, що створило ідеологічну основу для подій Української революції 1917–1920 рр. і відродження української державності.

Література

1. Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. Збірник наукових статей / Головний редактор Р. Я. Пиріг. Вип. 5. К. : Інститут історії України НАН України, 2010. 340 с.

2. Історія української державності та культури: курс лекцій / Є.В. Перегуда, І.В.Ф. Деревінський, П.О. Дьомкін та ін. Київ Тернопіль: КНУБА, Ф-ОП Шпак В.Б., 2024. 92 с.

3. Березовський О.М. Революційна українська партія в працях дослідників 1917-1920-х років. Сумський історико-архівний журнал. 2010. № 11. С. 73-82. <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/19ef1be7-c2f3-4955-ae75-5dc1c3213d78/content>

4. Маринець Надія, Мараєва Уляна, Побережець Ганна. Патріотичний дух українців як шлях до перемоги. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 44, с. 77–83. Visnyk of the Lviv University. Series Philos.-Political Studies. Issue 44, P. 77–83.

5. Побережець Г.С. Незалежність України у 1991 році та перехід до демократії. Актуальні дослідження правової та історичної науки : матеріали міжнародної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Ополе, Польща, 18 – 19 вересня 2023 р.). Тернопіль : ФОП Шпак В.Б. С. 95-98.

Побережець Ганна – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства та суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет.

Романчук Роман – здобувач вищої освіти спеціальності Н7 Агроінженерія, Миколаївський національний аграрний університет

ЗНАЧЕННЯ УНІВЕРСАЛІВ УЦР

Розглянуто політичні та історичні умов прийняття Універсалів Української Центральної Ради та проаналізовано їхнє значення для формування української державності. Показано, як чотири Універсали стали ключовими документами Української революції 1917-1918 рр., визначили статус України, її політичний курс, напрями соціальних реформ і розвиток правових традицій. Особливу увагу приділено еволюції Універсалів, від проголошення автономії до встановлення незалежності України.

Період Української революції 1917-1921 рр. став одним із найбільш значущих етапів у розвитку української державності. Повалення самодержавства у Росії в лютому 1917 р. відкрило можливості для національного-політичного відродження. У цих умовах виникла Українська Центральна Рада, яка стала головним представницьким органом українського народу та центром формування нової державотворчої політики. Ключовими документами Центральної Ради стали Універсали -політичні акти, що визначали статус України й проголошували основні принципи її державного розвитку.